

Barbara Mašić

IZBORNI I STRANAČKI SUSTAV U ŠVEDSKOJ NAKON 2000. GODINE: USPOREDBA S HRVATSKOM

U radu autorica definira izborni i stranački sustav Kraljevine Švedske i uspoređuje ga s hrvatskim izbornim i stranačkim sustavom te se bavi promjenama istih nakon 2000. godine, koja za obje zemlje predstavljala svojevrsnu prekretnicu u stranačkom sustavu. Naglasak stavlja na porast popularnosti krajnje desne stranke u Švedskoj i ekspanziju višestranačja u Hrvatskoj napuštanjem dotad oblikovane stranačke strukture. Obje zemlje primjenjuju razmjerni izborni sustav, s razlikom u izboru metode preračunavanja glasova u mandate. Stranački sustav mora biti različit već zbog povijesno-političkih prilika u kojima se razvijao, u obje zemlje. U radu se uspoređuju modeli izbornog sustava i struktura stranačkog sustava Švedske i Hrvatske, te se odgovara na pitanje ima li razlika između dvije zemlje i koje su, s ciljem isticanja pozitivnih elemenata oba sustava kao niti vodilje za provođenje promjena za poboljšanje u istima.

Ključne riječi: *izbori, stranke, izlaznost, birači*

1. UVOD

Skup pravila kojima se uređuje izborni postupak definicija je izbornog sustava, u okviru kojeg birači izražavaju svoje političke preferencije u obliku glasova koji se potom pretvaraju u mandate. Sastoji se od četiri glavna strukturalna elementa: izborni okruzi, izborna natjecanja, oblik glasovanja i postupak pretvaranja glasova u mandate.

Izborni sustavi se mogu podijeliti po mnogim kriterijima – prema pravilima odlučivanja i tipu predstavništva dijele se isključivo na većinske i razmjerne sustave; ne postoji mješoviti tip, tvrdi Dieter Nohlen. Po Arendu

Lijphartu i Giovanniju Sartoriju, postoji i treći sustav – polurazmjerni sustav (Lijphart), odnosno miješani (Sartori, 1994, str. 5). Nadalje, mogu se podijeliti na jake i slabe, ovisno o učincima koje imaju na glavne aktere izbora, birače i stranke (više u: Kasapović, 2003, str. 161).

Stranački sustav posredno proizlazi iz izbornog sustava jer je konstruiran od stranaka koje se međusobno natječu te stvaraju određene korelacije kroz izborne cikluse. Ne postoji jedinstvena tipologija stranačkih sustava, ali u političkoj teoriji najzastupljenija je ona Mauricea Duvergera koji je sustave definirao po broju stranaka na jednostranačke (koncentracija vlasti u jednoj stranci, npr. Kina, Sjeverna Koreja), dvostranačke (koncentracija političkog života u dvije stranke – onoj na vlasti i oporbenoj, npr. Velika Britanija, SAD) i višestranačke (kompetitivni sustav stranaka; npr. većina demokratskih sustava u Europi, između ostalih, i Švedska i Hrvatska); te Giovannija Sartorija koji definira stranačke sustave ovisno o broju relevantnih stranaka i stupnju fragmentacije (Sartori je do te podjele došao proučavajući stranačke sustave Zapadne Europe).

Slijedi prikaz osnovnih značajki izbornog i stranačkog sustava u Švedskoj, prema gore navedenim kriterijima te usporedba istih s onima u Hrvatskoj.

2. IZBORNI SUSTAV ŠVEDSKE

Ne postoji idealni izborni sustav. Nedostatak većinskih izbornih sustava jeste da djeluju manipulativno, dok je nedostatak razmjernih sustava da uključuju previše stranaka (Sartori, 1994, str. 10). Naime, potpuna razmjernost broja mandata u parlamentu u odnosu na broj birača donosi višestranačke koje dopušta jaku fragmentaciju unutar stranaka, te, shodno tome, slabi upravljanje, odnosno čini ga neučinkovitim. Naime, iako idealan sustav, s pozicije pravičnosti razmjernost može dovesti do političke nestabilnosti, no to sve ovisi o mnogom faktora (Sartori, 1994, str. 58–60).

Švedska primjenjuje razmjerni izborni sustav (*valsystemet*) koji omogućava razmjernu zastupljenost stranaka u Švedskoj. Razmjerni sustavi mogu, ovisno o metodi preračunavanja glasova u mandate, biti blago naklonjeni velikim, srednjim ili malim strankama. Izborni proces, kandidacijske liste, glasovanje i pretvaranje glasova u mandate uređeni su Izbornim zakonom iz 2005. godine (GOS, 2019).

2.1. Izborna područja

Švedska se administrativno sastoji od 25 županija, koje na izborima čine 29 izbornih jedinica (*valkretsar*) jer se neke županije, poput Västre Götaland, dijele na više izbornih jedinica (Electionresources, 2018). Unutar izbornih jedinica formiraju se izborni okruzi (*valdistrikt*) kojih ima oko 6000 na razini cijele države (ACE/EKN, 2012).

Tijela zadužena za provedbu izbora su Središnje izborna tijelo (*Central valmyndighet*) koje nadzire cjelokupni izborni proces, zatim županijska izborna tijela (*länsstyrelsen valmyndighet*) koja nadziru izbore u županijama, te izborni odbori (*valnämnd*) koji se nalaze u svakoj općini. Najmanje jedinice su birački odbori (*vallokal*) (Riksdag, 2005). Izbore 2018. godine nadziralo je 21 županijsko izborna tijelo, 290 općinskih/gradskih izbornih odbora te 6004 biračka odbora (OSCE, 2018).

Vlast se ostvaruje na tri razine: općinskoj (pod ovime se podrazumijevaju sve općine i gradovi, izuzev Stockholma, koji ima status županije kao i Zagreb u Hrvatskoj), čiji predstavnici se biraju u Općinsko/Gradsko vijeće (*Kommunfullmäktige*), županijskoj, čiji predstavnici se biraju u Vijeće županije (*Landstings*) te državnoj razini, čiji predstavnici sjede u Parlamentu (*Riksdagen*).

2.2. Kandidacijske liste

S obzirom na način kandidiranja, švedski sustav je sustav otvorenih lista, dopušta sve moguće kombinacije glasanja (Cox, 1997, str. 61), pa i mogućnost da birač na listić dopiše osobu za koju želi glasati. Naime, postoje tri vrste listića, odnosno načina glasanja: listići s nazivom stranke i utvrđenom listom kandidata s koje birač može izabrati preferirane kandidate, listići koji sadrže samo naziv stranke, pa birač dopisuje željene kandidate te potpuno prazan listić, gdje birač može nadopisati ime stranke i/ili kandidata (GOS, 2005), što je u praksi prilično rijetko.

2.3. Biračko pravo i glasanje

Glasovanje u Švedskoj je opće, neposredno i tajno. Pravo glasati za Općinsko/Gradsko i Županijsko vijeće imaju, na dan izbora, sve punoljetne osobe s prebivalištem na području Švedske, ako su članovi zemalja Europske

unije. Ako nisu, tada moraju, uz naveden uvjet prebivališta i dobi, imati i prebivalište u Švedskoj tri godine prije održavanja izbora. Za Parlament imaju pravo glasati isključivo državljani Švedske (uz naprijed navedene uvjete u pogledu dobi). Švedska dopušta pravo glasovanja poslovno nesposobnim osobama (opće). Švedski državljani koji žive izvan granica zemlje imaju pravo glasovanja koje se ne stječe *ex lege*, već ga moraju zatražiti zahtjevom Švedskoj poreznoj agenciji, a uvjet je da od iseljavanja iz Švedske nije prošlo više od 10 godina. Ostali birači su *ex lege* ostvarili pravo na glasovanje i na kućnu adresu primaju obavijest da imaju pravo glasa i za koju vrstu izbora.

Švedska poznaje institut ranog glasovanja. Birač može prije izbora (18 dana) izaći na biralište bilo gdje u Švedskoj (na mjestima na kojima je predviđeno rano glasovanje, npr. javne ustanove poput škola ili knjižnica). Prilikom glasovanja birač se evidentira, a ukoliko tijekom zbrajanja glasova sustav utvrdi tzv. dvostruki glas, vrijedit će glas koji je birač dao na biralištu na kojem je bio upisan po mjestu prebivališta. Moguće je i promijeniti mišljenje (glas) osobnim glasanjem na predviđenom biračkom mjestu na dan izbora i taj glas se uzima kao jedini važeći, a raniji se poništava (ACE/EKN, 2012).

Sam proces glasovanja je takav da su na biralištu i drugim mjestima izloženi listići raznih boja koje distribuiraju stranke i oni su javno dostupni (na štandovima političkih stranaka i drugim javnim prostorima, npr. knjižnicama) u velikim količinama. Za prošle izbore Središnje izborno tijelo izdalo je oko 673 milijuna glasačkih listića (OSCE, 2018). Za glas za općinsku/gradsku razinu (*Kommunen*) su bijeli (*vita*) listići, za županijsku razinu (*Landstinget*) su plavi (*blå*) listići, a za Parlament (*Riksdagen*) su žuti (*gula*) listići (Val. se, 2019a).

Kao i svaki, i ovaj sustav ima propuste u praksi, koje pomalo politički naivni Šveđani uopće ne vide kao problem. Prvo, to je tajnost glasovanja koja u praksi nije osigurana jer birač uzima listić koji je javno izložen prije ulaska u prostor biračkog mjesta i vidljivo je za koju se opciju birač odlučio na kojoj razini, jer svaki listić na vrhu ima ispisano ime stranke.

Drugo, usprkos tome što se tiska mnogo više listića no što ima birača, upravo je pri dostupnosti listića bilo propusta na prethodnim izborima, jer su listići određenih stranaka nestajali i nije ih bilo dovoljno, a na što je u

svom izvješću iz studenog 2018. godine upozorila i Europska organizacija za sigurnost i suradnju koja je nagledala izbore (OSCE, 2018).

2.4. Ostvarivanje mandata

Švedska ima 349 mjesta u Parlamentu, njih 310 je fiksno određeno i odnosi se na broj izbornih jedinica ovisno o tome koliko izborna jedinica ima stanovnika, čime je zajamčena pravilna daljnja distribucija glasova u mandate. Ostalih 39 mjesta određuju se ovisno o tome kolika su odstupanja od proporcionalne raspodjele koja postoji kod stalnih biračkih jedinica.

Izborni prag u Švedskoj je 4%. Broj parlamentarnih stranaka postupno se kroz povijest povećavao. Do 1988. godine bilo ih je pet, no 1988. godine u Parlament ulaze Zeleni (*Grön*) koji su i danas u Parlamentu. Na izborima 1991. godine u Parlament ulaze Kršćanski demokrati (*Kristdemokraterna*, KD), te populistička stranka Novi demokrati (*Ny demokraterna*, ND) koji su 1994. prestali postojati. Iako su potonji sudjelovali samo u jednom parlamentarnom ciklusu, 2010. godine pojavljuju se Švedski demokrati (*Sverigedemokraterna*, SD), stranka sličnog profila, pa je danas u Parlamentu zastupljeno osam stranaka (Ryabichenko i Shenderyuk, 2013, str. 108–109).

U skladu s filozofijom društva i države, švedski izborni sustav preferira što pravedniju raspodjelu glasova u mandate, pri čemu se koristi Sainte-Laguëova metoda, koja pogoduje manjim strankama (po nekim autorima i srednje velikim), za razliku od D'Hondtove metode čija primjena pri preračunavanju glasova u mandate ide više u korist velikih stranaka (Kasapović, 2003, str. 330).

2.5. Izborni sustav Hrvatske

Hrvatska je jedina postkomunistička zemlja koja je u devedesetima promijenila tri izborna modela: većinski, kombinirani i razmjerni model. Nakon 2000. godine primjenjuje se razmjerni izborni sustav.

2.5.1. Izorno područje

Hrvatska je administrativno podijeljena na 20 županija i Grad Zagreb koji ima status županije, 127 gradova i 428 općina, što je ukupno 555 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Izorno područje s kojeg se biraju zastupnici u Hrvatski sabor određeno je Zakonom o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora (Hrvatski sabor, 1999a). Njime je teritorij Republike Hrvatske podijeljen na 10 jedinica, jednu posebnu jedinicu u kojoj glasaju hrvatski državljani bez prebivališta u Republici Hrvatskoj (tzv. dijaspora), te jedinicu u kojoj glasaju pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (tzv. manjinska jedinica).

Kako bi se osigurala razmjerna zastupljenost u Parlamentu u odnosu na veličinu izborne jedinice i broja birača, razlike između jedinica u broju birača ne smiju prelaziti 5%.

Izbore provode izborna povjerenstva, Državno izorno povjerenstvo, županijska izborna povjerenstva, Izorno povjerenstvo Grada Zagreba i općinska izborna povjerenstva. Granice biračkih mjesta određuju županijska izborna povjerenstva pred svake izbore, na prijedlog općinskih izbornih povjerenstava (Hrvatski sabor, 1999b).

2.5.2. Kandidacijske liste

Pravo predlaganja kandidata za Sabor imaju sve političke stranke koje su registrirane na dan izbora i nije potrebna dodatna registracija prilikom izlaska na izbore.

Kandidacijske liste za Hrvatski sabor su zatvorene liste, s brojem ponuđenih kandidata koji je ograničen (14), odnosno predstavlja broj kandidata koji se iz te izborne jedinice mogu izabrati u Sabor. Ukoliko stranka izborom povjerenstvu predloži manje kandidata od broja koji se bira u Sabor, lista nije pravovaljana. Moguće je i kandidirati neovisne liste kandidata kao i dvije ili više stranaka – koalicija (Hrvatski sabor, 1999b).

2.5.3. Biračko pravo i glasovanje

U Hrvatskoj su na parlamentarnim izborima aktivno i pasivno biračko pravo izjednačeni. Do 2012. godine u Registar birača nisu mogle biti upisane osobe lišene poslovne sposobnosti. Pojednim zakonima određene su zapreke za kandidiranje (npr. kažnjavanost u određenom periodu za određena kaznena djela i slično), no opća odredba je takva da svi državljani

Republike Hrvatske s navršenih 18 godina imaju pravo birati i biti birani u Sabor (Hrvatski sabor, 1999b).

Birači imaju mogućnost glasovanja za jednu od lista koje su ponuđene u njihovoj izbornoj jedinici. Ukoliko žele, mogu preferencijalno dati glas i određenoj osobi s liste, tako da, usprkos tome što nisu zaokružili listu, lista svejedno dobiva glas ukoliko je birač zaokružio samo jedno ime od svih ponuđenih lista (birač ne može isključivo preferencijalno glasati). Preferencijalni glas se uzima u obzir (ostvaren je) ako je kandidat dobio najmanje 10% od ukupnog broja glasova koje je osvojila lista na kojoj se nalazi. Ne postoji institut ranog glasovanja. Zastupnici se biraju po proporcionalnoj zastupljenosti u kombinaciji s preferencijskim glasovanjem, time da je izborni prag koji stranka mora prijeći da bi ostvarila pravo na mandat 5%, o čemu više u idućem poglavlju.

2.5.4. Ostvarivanje mandata

Na izborima za parlament bira se po 14 članova iz svake izborne jedinice (140), 8 zastupnika nacionalnih manjina (od kojih tri mandata pripadaju predstavnicima srpske nacionalne manjine) te još dodatna tri – zastupnici koje biraju glasači iz posebne izborne jedinice za Hrvate koji žive izvan granica Hrvatske. Iako Ustav predviđa da Hrvatski sabor ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika od 100 do 160 (Hrvatski sabor, 1990), zbog ustavnih i zakonskih izmjena koje se tiču manjinskih i zastupnika birača dijaspore, zadnjih nekoliko izbora broj članova parlamenta je 151. Kao i Švedska, Hrvatska koristi metodu najvećeg broja, no za razliku od Švedske, raspodjela mandata vrši se D'Hondtovom metodom.

Vrlo korisnu analizu nudi Matej Sever u svom radu u kojem uspoređuje rezultate parlamentarnih izbora u Hrvatskoj od 2000. godine zaključno s 2016. godinom ostvarene D'Hondtovom metodom sa onima ostvarenima Sainte-Laguëovom metodom (Sever, 2017, str. 14–28). Iako postoje razlike u odnosu na Sainte Laguëovu metodu (preduvjet za takvu usporedbu je da je cijelo područje Hrvatske jedna izborna jedinica) u raspodjeli mandata (1-2 mandata) – to značajnije ne utječe na cjelokupnu strukturu političke scene u Hrvatskoj.

3. STRANAČKI SUSTAV

Stranački sustav u Švedskoj se tijekom 20. stoljeća definirao kao višestranački sustav s jednom vodećom strankom (Sartori, 2005, str. 154; Sartori, 2002, str. 185), no rezultati u nekoliko zadnjih izbornih ciklusa pokazuju da je Švedska suvremeni primjer višestranačkog sustava. Naime, kroz povijest, Švedska je bila zemlja s izrazito bipolarnom parlamentarnom strukturom (sa Socijaldemokratskom strankom kao vodećom), koja je tijekom godina i ulaskom novih stranaka u Parlament postajala sve više blokovska, odnosno unutar Parlamenta su se tijekom godina, a posebno nakon 2000, formirali desni blok nazvan Alijansa (*Alliansen*), ranije Alijansa za Švedsku (*Allians för Sverige*) i lijevi blok – Crveno-zeleni (*De rödgröna*), ovisno o preferencijama stranaka prema ekonomskoj i socijalnoj politici. Postoji teza da se birači danas više identificiraju blokovski nego stranački, odnosno da mijenjaju stranačke preferencije unutar bloka, ali nikada ne izlaze izvan okvira bloka (Hagevi, 2014, str. 73).

Socijaldemokratska stranka i Umjerena stranka u promatranom razdoblju uvijek su na izborima osvajale prvo i drugo mjesto u broju mandata. Kao treća opcija, kroz proučavani period, javljale su se redom Liberalna stranka (2002), Centralna stranka (2006), Zeleni (2010) i Švedski demokrati (2014. i 2018).

U *Tablici 1.* prikazani su izborni rezultati svih parlamentarnih stranaka u Švedskoj od 2002. do 2018. godine izraženi u postotnom broju glasova i broju ostvarenih mandata.

Vodeća stranka u Parlamentu i stožerna stranka lijevog bloka je već spomenuta Socijaldemokratska (*Socialdemokraterna*), punim nazivom Švedska socijaldemokratska radnička stranka (*Sveriges socialdemokratiska arbetarepartiet*).

Socijaldemokrati (S) su najdugovječnija vodeća parlamentarna stranka u Europi koja je na vlasti u Švedskoj gotovo stoljeće (uglavnom u koalicijama). Od izbora 2002. kada su osvojili 39,9% glasova do izbora 2018. kada su osvojili 28,3% glasova, izgubili su više od 10% glasova. Lošiji rezultat u povijesti od tog ostvarili su samo na izborima 1908. godine – 14,6% (Wikipedia, 2020).

Tablica 1. Postotak osvojenih glasova i broj mandata u Parlamentu od 2002. do 2018. godine

stranka	2002.		2006.		2010.		2014.		2018.	
	postotak glasova	broj mjesta u Parlamentu	postotak glasova	broj mjesta u Parlamentu	postotak glasova	broj mjesta u Parlamentu	postotak glasova	broj mjesta u Parlamentu	postotak glasova	broj mjesta u Parlamentu
Centralna stranka (C)	6,19	22	7,88	29	6,56	23	6,11	22	8,61	31
Kršćanski demokrati (KD)	9,15	33	6,59	24	5,60	19	4,57	16	6,32	22
Liberali (L)	13,39	48	7,54	28	7,06	24	5,42	19	5,49	20
Lijeva stranka (V)	8,39	30	5,85	22	5,60	19	5,72	21	8,00	28
Socijaldemokrati (S)	39,85	144	34,99	130	30,66	112	31,01	113	28,26	100
Švedski demokrati (SD)	1,44	0	2,93	0	5,70	20	12,86	49	17,53	62
Umjereni (M)	15,26	55	26,23	97	30,06	107	23,33	84	19,84	70
Zeleni (MP)	4,65	17	5,24	19	7,34	25	6,89	25	4,41	16

Lijeva stranka (*Vänsterpartiet*, V) nastala je 1917. godine, odvajanjem od Socijaldemokratske stranke, pod imenom Švedska socijaldemokratska lijeva stranka (*Sveriges socialdemokratiska vänsterparti*, SSV), da bi današnje ime dobila 1990. godine. Najbolji rezultat ostvarili su na izborima 1998. godine kad su osvojili 12 % glasova, nakon čega su 2010. godine pali na 5,6% da bi na izborima 2018. godine osvojili 8% glasova (Wikipedia, 2020a).

Zeleni (*Grön*), punim nazivom Stranka okoliša zelenih (*Miljöpartiet de gröna*, MP), su osnovani 1981. godine. Stranka ima korijene u antinuklearnom pokretu koji se razvio nakon referenduma o nuklearnoj energiji 1980. godine. Najbolji rezultat ostvarila je 2010. godine kada je osvojila 7,34% glasova i bila treća politička opcija po snazi, no na prošlim izborima (2018), uslijed skandala koji je izbio zbog koketiranja vodećih ljudi stranke s ekstremnim islamizmom, stranka je ostvarila loš rezultat sa samo 4,41%.

Vodeća stranka desnog bloka i konstantno druga najjača stranka u zadnjih 20 godina, uz Socijaldemokratsku je Umjereni stranka (*Moderaterna*, M) punim nazivom Umjereni zajednička stranka (*Moderata samlingspartiet*, MSP), osnovana 1904. godine pod imenom Opća izborna liga (*Allmänna valmansförbundet*), a današnje ime je dobila 1969. godine. Umjereni su u zadnjih 20 godina doživjeli i uspon i pad, 2002. su dobili 15,1% glasova koje su udvostručili na izborima 2010. godine (30,1%) da bi na izborima 2018. godine osvojili 19,8% glasova.

Kršćansko-demokratska stranka (*Kristdemokraterna*, KD) osnovana je 1964. godine nakon odluke Švedskog parlamenta da ukine vjeronauk u školama. Bili su prva europska stranka koja je snažan naglasak u politici stavljala na zaštitu okoliša (preteča današnjih ‘zelenih’ stranaka). Početkom osamdesetih odstupaju od svojih konzervativnih politika (npr. prema pobačaju su zauzeli stav da je to stvar izbora i orijentirali se na to kako praktično, educiranjem žena i mladih osoba pokušati smanjiti broj pobačaja, umjesto dotadašnjeg prohibitivnog stajališta) što je u konačnici rezultiralo ulaskom u Parlament 1985. godine, u koaliciji s Centralnom strankom, zbog sličnih vrijednosnih odrednica političkih programa, te odonda kontinuirano participiraju u Parlamentu.

Liberali (*Liberalerna*, L), ranije Narodna stranka liberala (*Folkpartiet liberalerna*, FP) su osnovani 1934. ujedinjenjem liberalnih frakcija u Parlamentu koje su djelovale na početku stoljeća. Bila je na vlasti tijekom Drugog svjetskog rata te je tada, i u razdoblju 10 godina nakon rata, osvajala preko 20% glasova (Wikipedia, 2020c). Tijekom izbora 2006. i 2010. godine bila je u vladajućoj koaliciji desnog bloka, no nakon toga bilježi pad popularnosti. Nakon izbora 2018. godine poduprli su vladu tzv. lijevog bloka, iako u njoj ne sudjeluju.

Centralna stranka (*Centralpartiet*, C) osnovana je 1913. godine kao Zemljoradnička stranka (*Bondeförbundet*, B) da bi se 1922. spojila s Nacionalnom poljoprivrednom udrugom (*Jordbrukarnas Riksförbund*, JR), a od 1957. godine nosi današnji naziv. Najbolje izborne rezultate ostvarila je sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada je osvajala i 25% glasova (1973) te participirala u vladi. Zadnji put je sudjelovala u vladi nakon izbora 2006. i 2010. godine, a na zadnjim izborima ostvarila je najbolji rezultat u zadnjih 20 godina (8,6%). Centralna stranka je, zajedno s Liberalnom, poduprla konstituiranje vlade lijevog bloka 2018. godine iako u njoj ne sudjeluje.

Švedski demokrati (*Sverigesdemokraterna*, SD) osnovani su 1988. godine. U Parlament su ušli tek na izborima 2010. godine, te su odmah na sljedećim izborima 2014. godine, s 12,9% osvojenih glasova, postali treća politička snaga u zemlji. Tu poziciju učvrstili su 2018. godine osvojivši 17,5% glasova (Mašić, 2020, str. 82–83). Osnovni diskurs im je antiimigranska politika, odnosno očuvanje etnički homogene države kojoj ugrozu predstavljaju valovi imigracije (Elgenius i Wennerhag, 2018, str. 146). Smatrajući da je

to protivno duhu švedske multikulturalnosti, nijedan blok ne želi pod svoje okrilje primiti Švedske demokrate.

Iznimka od ranije navedenih blokovskih grupiranja bili su izbori 2018. godine gdje su Centralna i Liberalna stranka podržale manjinsku vladu lijevog bloka, iako su godinama bile u koaliciji ili prešutni partner desnog bloka. Izbori 2018. godine po mnogočemu su bili specifični, a najviše po rezultatima koji su pokazali da 17,5% birača podupire Švedske demokrate, što je netipično za švedsku politiku i društvo, koje je uvijek težilo napretku upravo kroz različitosti koje je zagovaralo. Stoga, čim se otvorio prostor za pregovore o sastavljanju vlade (koji su bili najduži u povijesti Švedske i trajali više od pola godine) sa Švedskim demokratima od strane nekih stranaka iz desnog bloka (Kršćanski demokrati i Umjereni), Centristi i Liberali su odbili dati podršku kandidatu Alijanse Ulfu Kristofferssonu, odnosno podržali su socijalističkog novog "starog" premijera Stefana Löfvena.

Tablica 2. *Prikaz prve tri stranke u Parlamentu od 2002–2018. godine te odnos osvojenih glasova na izborima i ostvarenih mandata u Parlamentu temeljem tih glasova, uz primjenu Sainte Lagueove metode u tom razdoblju*

godina	1. stranka	broj glasova (%)	mjesta u Parlamentu (%)
2018.	S – Socijaldemokrati	1,830,386 (28,26%)	100 (28,65%)
2014.	S – Socijaldemokrati	1,932,711 (31%)	113 (32,38%)
2010.	S – Socijaldemokrati	1,827,497 (30,7%)	112 (32,09%)
2006.	S – Socijaldemokrati	1,942,625 (35%)	130 (37,25%)
2002.	S – Socijaldemokrati	2,113,560 (39,9%)	144 (41,26%)
	2. stranka	broj glasova (%)	mjesta u Parlamentu (%)
2018.	M – Umjereni	1,284,698 (19,84%)	70 (20,06%)
2014.	M – Umjereni	1,453,517 (23,3%)	84 (24,07%)
2010.	M – Umjereni	1,791,766 (30,1%)	107 (30,66%)
2006.	M – Umjereni	1,456,014 (26,3%)	97 (27,79%)
2002.	M – Umjereni	809,014 (15,3%)	55 (15,76%)
	3. stranka	broj glasova (%)	mjesta u Parlamentu (%)
2018.	SD – Švedski demokrati	1,135,627 (17,53%)	62 (17,76%)
2014.	SD – Švedski demokrati	801,178 (12,9%)	49 (14,04%)
2010.	MP – Zeleni	437,435 (7,3%)	25 (7,16%)
2006.	C – Centralna stranka	437,389 (7,9%)	29 (8,31%)
2002.	L – Liberali	710,312 (13,4%)	48 (13,75%)

U *Tablici 2.* navedeni su postoci ostvarenih mandata u Parlamentu u odnosu na broj osvojenih glasova na biralištima. Može se uočiti da što je manja razlika između stranaka (što više socijaldemokrati gube popularnost), to je manja diskrepancija između osvojenih glasova i ostvarenih mandata. To je samo potvrda teze da Sainte-Laguëova metoda pretvaranja glasova u mandate pogoduje srednje velikim i srednjim strankama, upravo kakve Švedski demokrati, Umjereni, Centralna stranka i Zeleni danas jesu.

3.1. Osnivanje političke stranke

U odnosu na samu stranačku aktivnost, osnovati stranku u Švedskoj nije teško i ne postoje striktno određeni uvjeti u obliku apsolutnog broja potrebnog za osnivanje stranke niti određivanja članova upravnog tijela stranke, kao u Hrvatskoj, već je dovoljno okupiti istomišljenike i prijaviti osnivanje stranke, ispunjavanjem obrasca.

Ne postoji jedinstveni registar stranaka, već se prije svakih izbora stranke moraju registrirati posebno za te izbore. Tako je na posljednjim izborima (te je to ujedno i podatak koji nam može sugerirati broj aktivnih stranaka) 2018. godine bilo registrirano (natjecalo se) 79 stranaka (Val. se, 2019b).

3.2. Bipolarnost višestranačkog sustava

Bipolarnost višestranačkog sustava u političkoj znanosti predstavlja situaciju u kojoj u višestranačkim sustavima dvije stranke osvajaju više od 50% ukupnog broja mandata te time sustav u svojem višestranačju postaje bipolaran.

U *Tablici 3.* prikazan je zbroj mandata (u postotku) prve dvije najjače stranke, Socijaldemokrata i Umjerenih (vidi *Tablicu 3*) u promatranom razdoblju (Wikipedia 2020, 2020b) iz koje je vidljivo da je ona od izbora 2006. godine u opadanju te je na prošlim izborima prvi put sustav prestao biti bipolaran (po striktno gledanoj definiciji). Razlog tome nalazi se u stavu biračkog tijela da se stranke na vlasti ne znaju nositi s problemima današnjice te prednost daju strankama koje su striktno određene prema problemima i, barem u teoriji, imaju rješenje za njih (Švedski demokrati, Lijeva stranka i dr.)

Tablica 3. *Bipolarnost švedskog parlamentarnog sustava*

godina	zbroj osvojenih mandata dvije najveće stranke (%)
2018.	48,7
2014.	56,4
2010.	62,7
2006.	65,0
2002.	57,0

3.3. Izlaznost na izbore

Izlaznost birača, koja u sebi krije mnoge značajke odnosa birača prema strankama, izborima i državnom sustavu u cjelini, najveća je od dosad analiziranih razlika u odnosu na Hrvatsku. U zadnjih 20 godina, izlaznost u Švedskoj nije pala ispod 80%, odnosno od 2002. godine (80,11%) je u stalnom porastu. Na posljednje izbore za Parlament izašlo je 87,18% birača. Takve brojke nezamislive su u Hrvatskoj, gdje je na posljednje parlamentarne izbore izašlo 52,59% birača (*Tablica 6*).

Publikacija Švedskog ureda za statistiku koja analizira strukturu biračkog tijela (s obzirom na spol, dob, podrijetlo, socijalni status i dr.) na izborima 2018. godine, zaključila je, osim što 19% biračkog tijela nije rođeno u Švedskoj, da je izlaznost birača rođenih u Švedskoj 90%, dok je izlaznost kod onih rođenih izvan Švedske 74% (više u: SCB, 2018).

Razlog visoke izlaznosti jest u tome što birači u Švedskoj drugačije poimaju državu; ona je njihov partner u ostvarivanju njihovih interesa, od kvalitetnog obrazovanja, dobrog zaposlenja s primjerenim radnim uvjetima do mirovine dostatne za kvalitetan život, a ne glomazno neefikasno tijelo koje ne ostvaruje svoju funkciju. Partner u svakom odnosu se poštuje, ispunjavaju se međusobne obveze te ostvaruju zajamčena prava. Odgovornost političara, transparentnost, pa i mudrost i dalekovidnost ekonomskih i socijalnih programa koje država kao partner nudi, razlozi su zbog kojih birači izlaze na izbore.

3.4. Stranački sustav Hrvatske

Stranački sustav u Hrvatskoj teško je uspoređivati s onim švedskim već iz razloga samog njegovog postojanja, odnosno dugotrajnosti.

Dok je 'najmlađa' parlamentarna stranka aktualnog saziva u Švedskoj osnovana 1988. godine, Hrvatska se od 1990. suočila prvo s prikrivenom, a onda i otvorenom vojnom agresijom i pretenzijom na njen teritorij, što je svakako utjecalo i na formiranje stranačkog sustava, a sve povezano s povijesnim društvenim rascjepima koji su utjecali na formiranje stranaka (Kasapović, 1994, str. 180–184). Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) u devedesetima imala je gotovo apsolutnu vlast u čemu su joj pomogle i učestale izmjene izbornog zakonodavstva. Može se reći da je stranački sustav u svom začetku bio dvostranački koji je već na drugim izborima 1992. godine postao višestranački (Kasapović, 1994, str. 171). Ukoliko, pak, gledamo tipizaciju sustava kroz prizmu dominantnosti, Hrvatska je u devedesetima imala višestranački sustav s jednom predominantnom strankom – HDZ-om (Sartori, 2002, str. 182).

Na izborima 2000. godine na vlast dolazi koalicija šest stranaka, te je HDZ poražen na izborima iako je pojedinačno i na tim izborima najjača stranka. U godinama koje će uslijediti nijedna stranka nije osvojila dovoljan broj glasova da bi mogla sama sastaviti vladu, te su na vlasti koaličijske vlade uglavnom desnog bloka (s HDZ-om kao stožernom strankom). Kao i u Švedskoj, blokovska podjela u Hrvatskoj je vrlo jasna, uz poneku iznimku.

Tako lijevi blok predvodi SDP, zajedno s (gotovo stalnim) partnerom, regionalnim Istarskim demokratskim savezom (IDS), te manjim neparlamentarnim strankama poput Primorsko-goranskog saveza (PGS), Zagorske stranke (ZS) i dr. Ovisno o volji političkih lidera, u lijevi ili desni blok se još svrstavaju Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSLŠ), Hrvatska seljačka stranka (HSS) i Hrvatska narodna stranka (HNS).

HDZ je predvodnik desnog bloka, zajedno s HSP-om, no vrlo rijetko čine koaliciju jer, iako im je biračko tijelo slično, nisu međusobno u mogućnosti iskomunicirati zajednički predizborni program. I dok su stranke s tradicijom, poput HSS-a, HSLŠ-a i HSP-a ranije na izborima bile treća politička opcija, na zadnja četiri izbora to su nove stranke: Laburisti, Most te koalicija na čelu s Domovinskim pokretom Miroslava Škore (*Tablica 4*). Usporedbe radi, stranka u Švedskom parlamentu koja ima najkraći vijek postojanja osnovana je prije negoli je zaživjelo višestranačje u Hrvatskoj (Švedski demokrati, 1988).

Nestabilnosti stranačkog sustava, odnosno nedostatku švedske “pravilnosti”, doprinijelo je učestalo mijenjanje izbornih zakona, da bi se, konačno, promjene zastavile uvođenjem D’Hondtove metode pretvaranja glasova u mandate. U *Tablici 4.* prikazan je i odnos dobivenih glasova i ostvarenih mandata analizom gdje je vidljivo da D’Hondtova metoda odgovara velikim strankama jer je redovito postotak mandata velikih stranaka u parlamentu veći nego postotak osvojenih glasova.

Tablica 4. *Prikaz prve tri stranke u parlamentu od 2002–2018. godine te odnos osvojenih glasova na izborima i ostvarenih mandata u parlamentu temeljem tih glasova uz primjenu D’Hondtove metode, u tom razdoblju*

godina	1. stranka	broj glasova (%)	mjesta u parlamentu (%)
2020.	koalicija: HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) + HSLŠ (Hrvatska socijalno-liberalna stranka)	621,008 (37,3%)	66 (43,7%) HDZ – 64 (42,4%)
2016.	koalicija: HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) + HSLŠ (Hrvatska socijalno-liberalna stranka) + HDS (Hrvatska demokratska stranka) + Hrast	695,804 (35,9%)	61 (40,4%) HDZ – 57 (37,8%)
2015.	koalicija – “Domoljubna koalicija”: HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) + HSS (Hrvatska seljačka stranka) + HSP AS (Hrvatska stranka prava dr. Ante Starčević) + BUZ (Blok umirovljenici zajedno) + HSLŠ (Hrvatska socijalno-liberalna stranka) + Hrast + HDS (Hrvatska demokratska stranka) + ZDS (Zagorska demokratska stranka)	771,070 (33,4%)	59 (39,1%) HDZ – 51 (33,8%)
2011.	koalicija – “Kukuriku”’: SDP (Socijaldemokratska partija) + HNS (Hrvatska narodna stranka) + IDS (Istarski demokratski sabor) + HSU (Hrvatska stranka umirovljenika)	958,312 (40%)	81 (53,6%) SDP – 61 (40,4%)
2007.	HDZ – Hrvatska demokratska zajednica	907,743 (36,6%)	66 (43,1%)
2003.	HDZ – Hrvatska demokratska zajednica	840,692 (33,9%)	66 (43,7%)
2000.	koalicija: SDP (Socijaldemokratska partija) + HSLŠ (Hrvatska socijalno liberalna stranka) + PGS (Primorsko-goranski savez) + SBHS (Slavonsko-baranjska hrvatska stranka)	1,138,318 (38,7%)	71 (47%) SDP – 43 (28,5%)

2. stranka		broj glasova (%)	mjesta u parlamentu (%)
2020.	koalicija – “Restart””: SDP (Socijaldemokratska partija) + HSS (Hrvatska seljačka stranka) + HSU (Hrvatska stranka umirovljenika) + IDS (Istarski demokratski savez) + PGS (Primorsko-goranski savez) + GLAS (Građansko-liberalni savez) + SNAGA (Stranka narodnog i građanskog aktivizma)	414,615 (24,8%)	41 (27,1%) SDP – 32 (21,2%)
2016.	koalicija “Narodna koalicija”: SDP (Socijaldemokratska partija) + HNS (hrvatska narodna stranka) + HSU (Hrvatska stranka umirovljenika) + HSS (Hrvatska seljačka stranka)	636,602 (32,8%)	54 (35,7%) SDP – 38 (25,2%)
2015.	koalicija “Hrvatska raste”: SDP (Socijaldemokratska partija) + HNS (Hrvatska narodna stranka) + Laburisti + A-HSS (Autohtona hrvatska seljačka stranka) + ZS (Zagorska stranka)	744,507 (32,3%)	56 (37,1%) SDP – 42 (27,8%)
2011.	koalicija: HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) + HGS (Hrvatska građanska stranka) + DC (Demokratski centar)	569,781 (23,8%)	47 (31,1%) HDZ – 41 (29,1%)
2007.	SDP – Socijaldemokratska partija	775,690 (31,2%)	56 (36,6%)
2003.	koalicija: SDP (Socijaldemokratska partija) + IDS (Istarski demokratski sabor) + LS (Liberalna stranka) + Libra (Liberalni demokrati)	560,593 (22,6%)	43 (28,5%) SDP – 34 (22,5%)
2000.	HDZ – Hrvatska demokratska zajednica	790,728 (26,9%)	46 (30,4%)
3. stranka		broj glasova (%)	mjesta u parlamentu (%)
2020.	koalicija: DPMSŠ (Domovinski pokret Miroslava Škore) + HS (Hrvatski suverenisti) + HKS (Hrvatska konzervativna stranka) + BLOK (Blok za Hrvatsku)	181,492 (10,9%)	16 (10,6%) 9 (6%)
2016.	Most	187,282 (9,6%)	13 (8,6%)
2015.	Most	303,564 (13,2%)	19 (12,6%)
2011.	Laburisti	121,785 (5,1%)	6 (4%)

2007.	koalicija “Zeleno-žuta”: HSS (Hrvatska seljačka stranka) + HSLS (Hrvatska socijalno-liberalna stranka) + PGS (Primorsko-goranski savez) + ZDS (Zagorska demokratska stranka) + ZS (Zagorska stranka)	161,814 (6,5%)	8 (5,2%) HSS – 6 (3,9%) HNS samostalno – 7 (4,6%)
2003.	koalicija: HNS (Hrvatska narodna stranka) + PGS (Primorsko-goranski savez) + SBHS (Slavonsko-baranjska hrvatska stranka)	198,781 (8%)	11 (7,3%) HNS – 10 (6,6%)
2000.	koalicija: HSS (Hrvatska seljačka stranka) + IDS (Istarski demokratski sabor) + HNS (Hrvatska narodna stranka) + SDA (Socijaldemokratska akcija Hrvatske) + LS (Liberalna stranka)	432,527 (14,7%)	25 (16,5%) HSS – 17 (11,3%)

3.4.1. Osnivanje političke stranke

Za razliku od Švedske, gdje ne postoji uvjet potpisa za osnivanje političkih stranaka, u Hrvatskoj je za to potrebno okupiti sto punoljetnih i poslovno sposobnih državljana Republike Hrvatske koji se onda provjeravaju u središnjem tijelu državne uprave, koje nakon ispunjene procedure donosi rješenje o osnivanju stranke (Hrvatski sabor, 1993). Na dan 1. srpnja 2020. godine u Registru političkih stranaka pri Ministarstvu uprave aktivno je 167 političkih stranaka (MURH, 2020).

3.4.2. Bipolarnost višestranačkog sustava

U Hrvatskoj prikaz bipolarnosti otežavaju predizborna koaliranja kojih u Švedskoj nema (*Tablica 2.* i *Tablica 4.*). Stoga je u *Tablici 5.* prikazan zbroj mandata u postocima dvije najveće stranke, HDZ-a i SDP-a, od 2000. godine nadalje.

Tablica 5. Bipolarnost hrvatskog parlamentarnog sustava

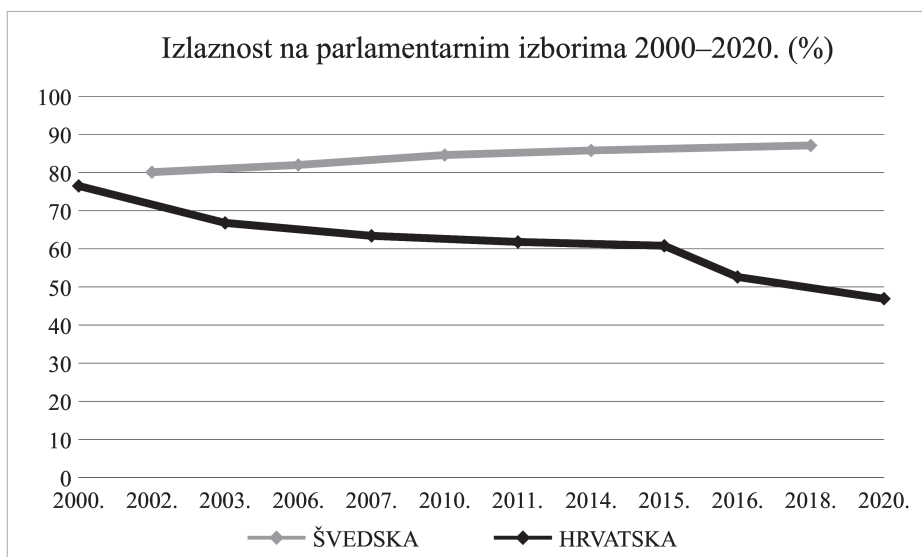
godina	postotak osvojenih mandata dvije najjače stranke (%)
2020.	63,6
2016.	63,0
2015.	61,6
2011.	69,5
2007.	79,7
2003.	66,2
2000.	58,9

Iz *Tablice 5.* vidljivo je da nema pravila niti određene silazne ili uzlazne putanje bipolarnosti u stranačkom sustavu; tek je zanimljiv podatak visoke polariziranosti sustava iz 2007. godine kada su na izborima dvije najveće stranke osvojile gotovo 80% glasova. Na prošlim izborima su HDZ i SDP zajedno ostvarili 63,6% mandata u parlamentu, iz čega se može zaključiti da je bipolarnost stranačkog sustava izraženija nego u Švedskoj.

3.4.3. Izlaznost na izbore

Nastavno na poglavlje 3.3. u *Tablici 5.* usporedila sam izlaznost na izbore birača u Hrvatskoj i Švedskoj od 2000. godine. Najveća izlaznost hrvatskih birača bila je 2000. godine, kada se promijenila vlast nakon desetogodišnje vladavine HDZ-a (76,5%). Od tada, izlaznost je u konstantnom padu te je na zadnje izbore 2020. godine izašlo manje od polovice upisanih birača, 46,45%, što je najniži odaziv u povijesti moderne demokracije (od 1990).

Tablica 6. Izlaznost na parlamentarnim izborima u razdoblju od 2002. do 2018. godine

Zašto je tako? Među razlozima za neizlazak na izbore navode se ozbiljni razlozi poput nezadovoljstva stanjem u politici i nezadovoljstva funkcioniranjem pravne države, sve do banalnih kao što su loši vremenski uvjeti. Međutim, činjenica jest da u Švedskoj birači vjeruju u svoje državne institucije, imaju povjerenje u čelne ljude stranaka i politike, jer se isti ponašaju

odgovorno na tim funkcijama. No, taj se proces može promatrati i kao paradoks – ako postoji nezadovoljstvo, izlaznošću će se stvari promijeniti i stoga bi bilo za očekivati da je izlaznost u zemljama gdje postoje nezadovoljni birači (iz bilo kojeg razloga) biti veća; a u onima koji su zadovoljni stanjem manja, jer se nema što mijenjati.

4. ZAKLJUČAK

Primarni cilj ovog rada je bio usporediti stranačke i izborne sustave u dvije zemlje. Percepcija površnog poznavatelja švedskog i hrvatskog izbornog i stranačkog sustava jeste da je malo vjerojatno da postoje sličnosti u oba sustava, posebno ukoliko se prethodno usporedi stupanj ekonomskog razvoja i stabilnost te uređenost socijalnog sustava.

Stranački sustav Švedske oblikovao se početkom 20. stoljeća, a turbulentnim devedesetim godinama istog stoljeća, kada je Hrvatska oblikovala tek svoj, već je bio toliko razvijen i oblikovan da nijedna stranka koja se sada nalazi u Švedskom parlamentu nije osnovana nakon 1990. godine. Sustavi obje zemlje u početku su bili atomizirani (Socijaldemokratska stranka u Švedskoj i Hrvatska demokratska zajednica u Hrvatskoj), odnosno višestranački s dominantnom strankom (Sartori) da bi kasnije stjecali obilježja polariziranih sustava (Socijaldemokratska stranka i Umjerena stranka te Hrvatska demokratska zajednica i Socijaldemokratska partija u Hrvatskoj), no, prema analizi, razina polarizacije u Švedskoj se smanjuje, dok u Hrvatskoj jača. Na zadnjim izborima u Švedskoj se polarizacija, striktno gledano, izgubila jer je zbroj mandata koji su osvojile dvije najjače stranke bio ispod 50%, dok je u Hrvatskoj na zadnja dva izbora ista – 63%, dakle mnogo izraženija nego u Švedskoj. Nakon 2000. godine u Hrvatskoj se dogodio stranački “boom”, čega nema u Švedskoj, gdje od 2010. godine nema novih stranaka u Parlamentu i nije običaj osnivati nove stranke za vrijeme mandata, što je u Hrvatskoj postalo uobičajeno u zadnjih nekoliko izbornih ciklusa.

Razmjerni izborni sustav primjenjuje se u obje zemlje, s razlikom da se izbori provode tako da je cijela zemlja jedna jedinica (i izborni prag je 4%), dok je Hrvatska podijeljena na 12 izbornih jedinica sa 5-postotnim pragom u svakoj od njih. Način glasovanja je bitno različit u Švedskoj koja poznaje institut ranog glasovanja i vrlo specifičan način glasovanja na samom biračkom mjestu. Biračko pravo na županijskim i općinskim/gradskim

izborima imaju i državljani članica EU koji prijave boravište u Švedskoj. Osobe lišene poslovne sposobnosti imaju pravo birati u obje zemlje, iako to u Hrvatskoj prije 2012. godine nisu imale. Kad je riječ o metodi preračunavanja broja glasova u mandate, obje imaju sličnu metodu koja spada u skupinu metoda najvećeg broja, no iz analize se može vidjeti da je Sainte-Laguëova metoda pravednija jer omogućava razmjernu zastupljenost stranaka u parlamentu u odnosu na broj mandata. Najveća razlika između dvije zemlje jest postotak izlaznosti birača – dok je u Švedskoj na zadnjim izborima odaziv bio 87,1%, u Hrvatskoj je bio najniži u povijesti (46,9%). To je podatak koji je, zapravo, zabrinuo analitičare u obje zemlje jer su u Švedskoj na zadnjim izborima strelovito napredovali Švedski demokrati, “treća” snaga neprihvatljiva za oba bloka, dok je u Hrvatskoj slaba izlaznost loš pokazatelj volje za političkom participacijom i uopće interesom birača za politiku usprkos tome što su zadnji izbori ponudili široku lepezu političkih opcija.

Zaključno, percepcija površnog poznavatelja švedskog i hrvatskog izbornog i stranačkog sustava je pogrešna – oni zaista jesu u velikoj mjeri slični i tim više zanimljivi za raščlambu. Zašto smo u većini drugih segmenata društva i ekonomskoj snazi toliko različiti, ostaje tema za razmatranje. Ono što je sigurno da postoje segmenti na kojima bi obje države trebale poraditi. Švedski problem je izuzetna fragmentiranost stranačkog sustava te nestajanje klasične blokovske podjele, ulaskom novih čimbenika u političku arenu, što unosi svojevrsnu nestabilnost – od samog problema formiranja vlade i izbora novog premijera do konsenzusa oko odlučivanja o bitnim pitanjima za budućnost zemlje. Sa druge strane, uvođenje većinskog sustava bila bi izdaja svega što švedsko društvo i država predstavljaju, a to je, prije svega, pravedna i razmjerna raspodjela svega, pa tako i mandata u Parlamentu, odnosno preračunavanje glasova u mandate. Švedsko društvo je na prekretnici na kojoj mora odlučiti hoće li se, nauštrb prava svojih “starih” građana, slijepo držati ideje multikulturalizma na kojoj su izgradili današnje društvo i koja je, naposljetku, utkana u njihove ustavne zakone od sedamdesetih, s dodatnom nadogradnjom devedesetih, koji su se ticali politike integracije, ili će se, sa druge strane, uhvatiti u koštac s problemima koji dolaze te prihvatiti neminovne promjene koje ih očekuju. Hrvatska ima puno problema i u izbornom sustavu i stranačkom sustavu, no to je tema za neki drugi rad. Ukratko, može se reći da je bitno ojačati kontrolu izbornog procesa, odnosno praćenje ostvarivanja biračkog prava – podizanjem svijesti građana o korisnosti izlaska na izbore, no to se može

dogoditi tek onda kad birače politički čimbenici svojim postupanjem uvjere da bi oni svojim glasom mogli nešto promijeniti.

LITERATURA

- ACE/EKN (Administration and Cost of Elections project/Electoral Knowledge Network), 2012. Elections in Sweden. Dostupno na: <http://aceproject.org/eroen/regions/europe/SE/sweden-elections-in-sweden-guide> [16. 8. 2019].
- Cox, G. W., 1997. *Making votes count*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Electionresources. 2018. *Election Resources on the Internet: Elections to the Swedish Riksdag Election Data*. Dostupno na: <http://electionresources.org/se/data/> [16. 8. 2019].
- Elgenius, G., Wennerhag, M., 2018. “The changing political landscape in Sweden. Political cleavages, actors and processes”. *Sociologisk forskning*, 55 (2–3), str. 139–154.
- GOS (Government of Sweden), 2005. *The Elections Act. Non-official translation from Swedish into English of Vallag*. SFS 2005:837, including amendments SFS 2008:1276, SFS 2010:1327, SFS 2010:1416, SFS 2010:1434, SFS 2013:1159, SFS 2014:301, SFS 2014:1384. Dostupno na: <https://www.government.se/49150c/contentassets/4e2fdee5a8e342e88289496d34701aec/the-elections-act-2005837> [24. 8. 2019].
- Hagevi, M., 2014. “Bloc Identification in Multi-Party Systems: The Case of Swedish Two-Bloc System”. *West European Politics*, 38(1), str. 73–92.
- Hrvatski sabor, 1990. “Ustav Republike Hrvatske”. *Narodne novine*, 56.
- Hrvatski sabor, 1993. “Zakon o političkim strankama”. *Narodne novine*, 76.
- Hrvatski sabor, 1999a. “Zakon o izbornim jedinicama za izbor zastupnika u Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora”. *Narodne novine*, 116.
- Hrvatski sabor, 1999b. “Zakon o izborima zastupnika za Hrvatski sabor”. *Narodne novine*, 116.
- Kasapović, Mirjana, 1994. “Političke stranke i stranački sustav u Hrvatskoj”. *Politička misao*, 31(1), str. 171–187.
- Kasapović, Mirjana, 2003. *Izborni leksikon*. Zagreb: Politička kultura.
- LZMK (Leksikografski zavod Miroslav Krleža), 2019. *Izbori*. Dostupno na: <http://web.archive.org/save/http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28273> [17. 8. 2019].
- Mašić, Barbara, 2020. “General Elections in Sweden 2018: The Pre-Election and Election Periods”. *Analele Universitatii Bucuresti – Stiinte Politice*, 21 (1–2), str. 77–88.

- MURH (Ministarstvo uprave Republike Hrvatske), 2020. *Registar političkih stranaka*. Dostupno na: <https://registri.uprava.hr/#!stranke> [1. 7. 2020].
- OSCE (Organisation for Security and Co-operation in Europe), 2018. *Sweden general election, Final Report*. Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/elections/sweden/403760?download=true> [17. 8. 2019].
- Ryabichenko, A., Shenderyuk, M., 2013. “The transformation of the Swedish political party system in the late 20th/early 21th century”. *Baltic region*, 17(3), str. 107–116.
- Riksdagen, 2005. “Vallag”. *Svensk Författningssamling (SFS)*, 837 i amandmani 1276/2008, 1327/2010, 2010, 1416/2010, 1434/2010, 1159/2013, 301/2014 i 1384/2014.
- Sartori, G., 1994. *Comparative Institutional Engineering*. London: MacMillan Press Ltd.
- Sartori, G., 2002. *Stranke i stranački sustav*. Zagreb: Politička kultura.
- Sartori, G., 2005. “Party Types, Organisation and Functions”. *West European Politics*, 28 (1), str. 5–32.
- SCB (Statistiska centralbyrån), 2018. *Deltagandet de allmänna valen 2018*. Dostupno na: https://www.scb.se/contentassets/6d0a96c916144051a95cb1f8b372fe80f/me0105_2018a01_br_me08br1901.pdf [24. 8. 2019].
- Sever, M., 2017. *Komparativna analiza utjecaja metoda najvećeg broja na izbor-ni ishod: simulacija studija slučaja Hrvatske*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Val. se, 2019a. *Så funkar valsedeln*. Dostupno na: <https://www.val.se/val-och-folk-komrostningar/det-svenska-vals-systemet/sa-funkar-valsedeln.html> [17. 8. 2019].
- Val. se, 2019b. *Partier och valsedlar*. Dostupno na: <https://data.val.se/val/val2018/valsedlar/R/riike/valsedlar.html> [21. 8. 2019].
- Val. se, 2019c. *Resultat från folkomröstningen om euron 2003*. Dostupno na: <https://www.val.se/valresultat/folkomrostningar/euro-2003.html> [21. 8. 2019].
- Wikipedia, 2020. *Swedish Social Democratic Party*. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Swedish_Social_Democratic_Party [17. 8. 2020].
- Wikipedia, 2020a. *Left Party (Sweden)*. Dostupno na: [https://en.wikipedia.org/wiki/Left_Party_\(Sweden\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Left_Party_(Sweden)) [17. 8. 2020].
- Wikipedia, 2020b. *Moderate Party*. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Moderate_Party [17. 8. 2020].
- Wikipedia, 2020c. *Liberals (Sweden)*. Dostupno na: [https://en.wikipedia.org/wiki/Liberals_\(Sweden\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Liberals_(Sweden)) [17. 8. 2020].

ELECTORAL AND PARTY SYSTEM IN SWEDEN AFTER 2000: COMPARISON WITH CROATIA

Summary

In this paper, the author defines and compares the electoral and party systems of the Kingdom of Sweden and the Republic of Croatia and deals with the changes after 2000, which for both countries represented a turning point in the party system. The author emphasizes the growing popularity of the far-right party in Sweden and the expansion of Croatia's multi-party system by abandoning the hitherto formed party structure. Both countries apply a proportional electoral system, with a difference in the choice of method of converting votes into seats. The party systems must be different due to the historical and political circumstances in which they developed in both countries. The paper compares the electoral system models and the structure of the party system of Sweden and Croatia. It analyzes the differences between the two countries to highlight both systems' positive elements as guidelines for implementing changes to improve them.

Key words: *elections, parties, votes, turnout, parliament*